

РОЗДІЛ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

FOREIGN DIRECT INVESTMENTS AND THEIR IMPORTANCE FOR THE ECONOMY OF UKRAINE

УДК 339.727.22

<https://doi.org/10.32843/infrastruct38-2>

Волошко Н.О.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та управління національним господарством Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Кіба Ю.І.

студентка Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

У статті досліджено значення прямих іноземних інвестицій для економіки України. Визначено форми іноземних інвестицій, встановлено коло суб'єктів іноземного інвестування, які можуть проводити інвестиційну діяльність на території України. З'ясовано значення поняття «інвестиційний клімат держави», представлено його складові. Охарактеризовано динаміку прямих іноземних інвестицій в економіку України за 2005–2018 рр., на підставі якої виявлено тенденції іноземного інвестування в Україні та їх значення для національної економіки. Наголошено на важливості покращення інвестиційного клімату України, яке має бути актуальним завданням сьогодення щодо вдосконалення правової та організаційної бази іноземного інвестування. Через підвищення дієвості механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату стане можливим покращення стану національної економіки, а в перспективі – підвищення конкурентоспроможності продукції українського походження.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, національна економіка, конкурентоспроможність, інвестор, інвестиційна діяльність.

В статье исследовано значение прямых иностранных инвестиций для экономики

Украины. Определены формы иностранных инвестиций, установлен круг субъектов иностранного инвестирования, которые могут проводить инвестиционную деятельность на территории Украины. Выяснено значение понятия «инвестиционный климат государства», представлены его составляющие. Охарактеризована динамика прямых иностранных инвестиций в экономику Украины за 2005–2018 гг., на основе которой выявлены тенденции иностранного инвестирования в Украину и их значение для национальной экономики. Сделан акцент на важности улучшения инвестиционного климата Украины, которое должно стать актуальным заданием настоящего касательно совершенствования правовой и организационной базы иностранного инвестирования. Из-за повышения действенности механизмов обеспечения благоприятного инвестиционного климата станет возможным улучшение состояния национальной экономики, а в перспективе – повышение конкурентоспособности продукции украинского происхождения.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, инвестиционный климат, национальная экономика, конкурентоспособность, инвестор, инвестиционная деятельность.

The article examines the importance of foreign direct investment for the Ukrainian economy. Forms of foreign investments are identified; a range of foreign investment entities that can carry out investment activities in Ukraine is established. The meaning of the concept of "investment climate of the state" is clarified, its components are presented. In the current conditions of intensification of international investment processes, Ukraine has an impressive space for investment activities: rich natural resources, considerable human potential, developed internal market infrastructure. The dynamics of foreign direct investment in the economy of Ukraine for the years 2005–2018 is characterized, on the basis of which tendencies of foreign investment in Ukraine and their importance for the national economy are revealed. It is determined that in Ukraine there is an unstable tendency for growth of foreign investments, which depends on both economic and political situation in the country. It is also influenced by external factors, such as exchange differences, hardness of the currency, and capacity of commodity markets and competitiveness of finished goods. The number of major foreign investor countries in Ukraine is established: Cyprus – 25.6%, the Netherlands – 15.8%, the Russian Federation – 11.6%, the United Kingdom – 5.4%, Germany – 4.3%, Austria – 4.2%, Switzerland – 4%. The importance of improving the investment climate of Ukraine, which should become an urgent task of the present in the field of improving the legal and organizational base of foreign investment, is emphasized. Due to the improvement of the mechanisms of ensuring a favorable investment climate, it will be possible to improve the state of the national economy and, in the long run, to increase the competitiveness of Ukrainian products of Ukrainian origin. It is determined that in order to improve the state of foreign investment in Ukraine, it is necessary to carry out a series of socio-economic reforms to improve the investment climate in the country. It is the sound investment policy of the state that will play a decisive role in securing the economy's exit from the crisis and its stable development. At the same time, it is necessary to create a favorable investment climate in order to attract more foreign investors on mutually beneficial terms.

Key words: foreign direct investment, investment climate, national economy, competitiveness, investor, investment activity.

Постановка проблеми. Важливу роль у створенні сприятливих умов для розвитку української економіки відіграють іноземні інвестиції. Залучення іноземних інвестицій дає змогу країні-реципієнту отримати низку вигід, основними з яких є поліпшення платіжного балансу; трансфер новітніх технологій та ноу-хау; комплексне використання ресурсів; розвиток експортного потенціалу та зниження

рівня залежності від імпорту; досягнення соціально-економічного ефекту (підвищення рівня зайнятості, розбудова соціальної інфраструктури тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасним дослідженням прямих іноземних інвестицій присвячено чимало наукових праць. Серед вітчизняних учених, які досліджували проблеми залучення інвестицій в економіку України та

створення сприятливого інвестиційного клімату, слід назвати таких, як В. Козик, А. Філіпченко, Л. Гладка, О. Харун, К. Штепенко, А. Колеватова, А. Ставицька, К. Маркевич визначили проблеми залучення прямих іноземних інвестицій для розвитку національної економіки України.

Постановка завдання. Мета статті полягає в проведенні аналізу обсягів залучення прямих іноземних інвестицій та їх значення для економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Майнові вкладення в економіку закордонними суб'єктами інвестиційної діяльності, а саме іноземними державами, фізичними та юридичними особами, задля вилучення матеріальних або нематеріальних благ є іноземними інвестиціями. Законодавче закріплення іноземні інвестиції мають у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність», в якому статтею 1 передбачено, що «іноземні інвестиції – це усі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються іноземними суб'єктами господарської діяльності в Україні, в результаті чого створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект» [1].

Закон України «Про режим іноземного інвестування» [2] регламентує, в якому вигляді можуть здійснюватися іноземні інвестиції. Отже, вони можуть мати вигляд:

- іноземної валюти, що визнається НБУ конвертованою;
- будь-якого рухомого й нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав;
- інших цінностей (майна), які визнаються іноземними інвестиціями відповідно до закону.

Також законодавством встановлено коло суб'єктів іноземного інвестування, які можуть проводити інвестиційну діяльність на території України. Отже, ними є [3]:

- юридичні особи, створені відповідно до законодавства іншої, ніж Україна, держави;
- фізичні особи – іноземці та особи без громадянства, які не мають постійного місця проживання в Україні й не обмежені в дієздатності;
- іноземні держави, міжнародні урядові та неурядові організації;
- інші іноземні суб'єкти інвестиційної діяльності, які визначаються такими відповідно до законодавства України.

В процесі залучення прямих іноземних інвестицій в національну економіку особливе значення має поняття «інвестиційний клімат держави», який є сукупністю політичних, правових, економічних та соціальних умов, що забезпечують інвестиційну діяльність вітчизняних та закордонних інвесторів, а також сприяють їй [9]. Саме сприятливий інвестиційний клімат має забезпечити захист інвестора від інвестиційних ризиків, що пов'язані з непередбаченими фінансовими втратами капіталу й

доходів. Саме ця сукупність інвестиційних ризиків всебічно характеризує інвестиційний клімат від несприятливого до сприятливого.

Щодо комплексної оцінки інвестиційного клімату країни, то він складається з трьох важливих підсистем [10; 11], а саме інвестиційного потенціалу, тобто сукупності факторів виробництва й сфер прикладання капіталу; інвестиційного ризику, тобто сукупності мінливих факторів ризику інвестування; законодавчих умов, тобто правової системи, що забезпечує стабільність діяльності інвесторів. Введення поняття «законодавчий ризик» відповідає принципам міжнародних оцінок інвестиційного клімату.

В сучасних умовах активізації міжнародних інвестиційних процесів Україна має вражаючий простір для інвестиційної діяльності, зокрема багаті природні ресурси, значний людський потенціал, розвинену інфраструктуру внутрішнього ринку. Проте низькі реальні обсяги іноземних інвестицій в Україні свідчать про вкрай недостатнє й навіть неефективне використання наявного інвестиційного потенціалу (рис. 1).

Найбільше прямих іноземних інвестицій в економіку України надійшло у 2005, 2007, 2008, 2012 рр. У 2008 р. Україна отримала іноземні інвестиції на суму 10 913 млн. дол. США. Політична криза в Україні негативно вплинула на обсяги іноземного інвестування, тому найменше інвестицій надійшло саме у 2014 р. (1 410 млн. дол. США).

В Україні спостерігається нестійка тенденція до зростання іноземних інвестицій, яка залежить як від економічної, так і від політичної ситуації в країні. Також на неї впливають зовнішні фактори, зокрема курсові різниці, твердість валюти, ємність товарних ринків та конкурентоспроможність готової продукції. Згідно з даними рис. 2 сповільнення темпів іноземного інвестування відбулось у 2006, 2009, 2013, 2014, 2017 рр.

Для національної економіки України вкрай важливим є саме залучення довгострокових іноземних інвестицій. В Україні існує достатня кількість інвестиційно привабливих факторів, які можуть сприяти розширенню її інвестиційних зв'язків, зокрема великий конкурентоспроможний та необмежений внутрішній ринок з більшої частини товарних позицій; вигідне географічне розташування на перетині основних транспортних шляхів між Європою та Азією; порівняно дешева та водночас кваліфікована робоча сила; науковий потенціал; розвинена інфраструктура. Проте, на жаль, сьогодні великі західні інвестори з обережністю ставляться до України.

Процес іноземного інвестування в Україні має певні особливості. Попри те, що у 2018 р. прямі іноземні інвестиції до економіки України надійшли близько з 90 країн світу, основна частина надходжень уже протягом багатьох років припадає на невелику кількість країн. Це свідчить про незна-

чну географічну диверсифікацію країн-експортерів прямих іноземних інвестицій до України.

Для української економіки важливими є інвестиції саме з країн, які є технологічними лідерами та спеціалізуються на виробництві товарів з високою часткою доданої вартості, а саме Франції, Італії, Німеччини, США та Японії. Однак сучасна національна економіка України приваблює таких іноземних країн-інвесторів, як Кіпр (25,6%), Нідерланди (15,8%), Російська Федерація (11,6%), Велика Британія (5,4%), Німеччина (4,3%), Австрія (4,2%), Швейцарія (4%) [6].

Найбільше іноземні інвестори вкладають у промисловість України (30%) та фінансову й страхову діяльність (27%). Майже на незмінному рівні за останні роки залишаються обсяги іноземних вкладень в оптову та роздрібну торгівлю [6].

Низький рівень довіри до влади, інтенсивне втручання органів державної влади в сектор приватного бізнесу, тіньова економіка, відсутність чіткої стратегії економічного розвитку країни, нестабільність у сфері оподаткування, нестабільність політичної ситуації в країні є вагомими причинами, що перешкоджають залученню іноземних інвестицій в Україну.

Представлені тенденції прямих іноземних інвестицій в економіку України демонструють наявність негативних явищ у процесах інвестування. Зокрема, негативний вплив на залучення прямих іноземних інвестицій створюють політична та законодавча нестабільність, проблема надання надійних гарантій захисту від змін українського законодавства, вагомий податковий та адміністративний тиск, високий рівень інфляції, складний процес реєстрації, ліцензування й митних процедур.

Для того щоби зацікавити іноземних інвесторів у доцільності вкладення капіталу в економіку України, необхідно провести низку соціально-економічних реформ щодо покращення інвестиційного клімату в державі. Саме обґрунтована інвестиційна політика держави відіграватиме вирішальну роль у забезпеченні виходу економіки з кризового стану та становленні її стабільного розвитку. Одночасно необхідно створювати сприятливий інвестиційний клімат задля більш широкого залучення іноземних інвесторів на взаємовигідних умовах. В такому разі іноземні інвестиції можуть стати вагомим чинником, що впливатиме в майбутньому на обсяг

національного виробництва, рівень зайнятості та споживання населення [7].

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження стану прямого іноземного інвестування в економіку України дало можливість відзначити, що головними шляхами вирішення проблем іноземного інвестування мають бути поліпшення інвестиційного клімату через удосконалення загального та спеціального законодавства, приведення його до європейських норм; виконання інвестиційних проєктів за принципом «єдиного вікна»; впровадження економічного механізму страхування ризиків іноземного інвестування; створення дієвих урядових гарантій інвесторам, а також їх закріплення на законодавчому рівні. Саме покращення інвестиційного клімату України має бути актуальним завданням сьогодення щодо вдосконалення правової та організаційної бази. Через підвищення дієвості механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату стане можливим покращення стану національної економіки, а в перспективі – підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

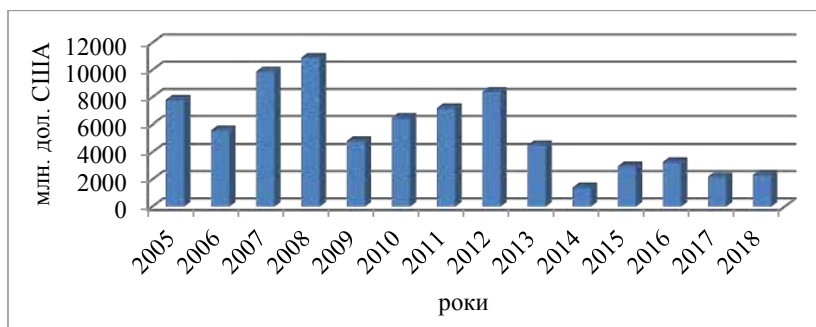

Рис. 1. Динаміка прямих іноземних інвестицій в економіку України за 2005–2018 рр., млн. дол. США

Джерело: складено за даними [4]

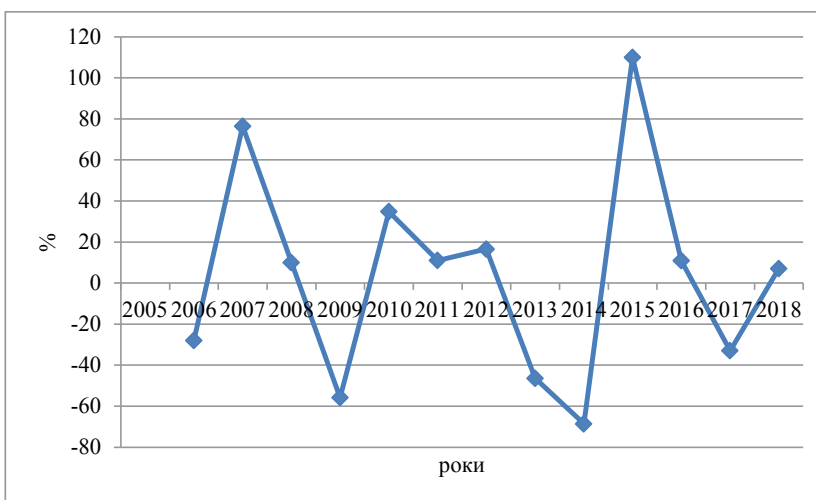

Рис. 2. Динаміка темпів приросту прямих іноземних інвестицій в Україні за 2005–2018 рр., %

Джерело: складено за даними [4]

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII (із змінами та доповненнями). URL: <https://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 02.12.2019).
2. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19 березня 1996 р. № 93/96-ВР (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр> (дата звернення: 02.12.2019).
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 02.12.2019).
4. Прямі іноземні інвестиції // Статистика Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2018> (дата звернення: 02.12.2019).
5. Штепенко К., Забуряєва О. Аналіз прямих іноземних інвестицій в економіку України та передумови необхідності їх залучення. *Ефективна економіка*. 2019. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2019/36.pdf (дата звернення: 02.12.2019).
6. Економічна статистика зовнішньоекономічної діяльності // Статистична інформація Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 02.12.2019).
7. Маркевич К., Ставицька А. Особливості реалізації інвестиційної політики України на сучасному етапі. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 2. Т. 3. С. 190–195. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_2_3/pdf/190-195.pdf (дата звернення: 02.12.2019).
8. Маркевич К. Поточний стан та перспективи прямого іноземного інвестування в економіку України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2015. № 2(1). С. 249–255.
9. Харинович Д. Інвестиційний потенціал України та проблеми формування у період фінансової кризи. URL: <http://intkonf.org/harinovich-do-investitsiyniy-potentsial-ukrayini-ta-problemi-formuvannya-u-period-finansovoyi-krizi> (дата звернення: 02.12.2019).
10. Поєдинок В. Види інвесторів за законодавством України. *Юридична Україна*. 2014. № 3. С. 48–52.
11. Колєватова А. Сучасний стан залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. 2018. Вип. 22. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/200.pdf> (дата звернення: 02.12.2019).
2. Law of Ukraine “On Foreign Investment Regime” (with changes and additions). Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр> (accessed: 2 December 2019).
3. Economic Code of Ukraine № 436-IV (with changes and additions). Available at: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (accessed: 2 December 2019).
4. Foreign direct investment. Statistics of the Ministry of Finance of Ukraine. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2018> (accessed: 2 December 2019).
5. Shtepenko K., Zaburayeva O. (2019) Analiz pryamykh inozemnykh investytsiy v ekonomiku Ukrayiny ta peredumovy neobkhdnosti yikh zaluchennya [Analysis of foreign direct investment in the Ukrainian economy and prerequisites for their involvement]. *Effective Economics*. Vol. 5. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2019/36.pdf (accessed: 2 December 2019).
6. Economic statistics of foreign economic activity. Statistical information of the State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://ukrstat.gov.ua> (accessed: 2 December 2019).
7. Markevych K., Stavyts'ka A. (2010) Osoblyvosti realizatsiyi investytsiynoyi polityky Ukrayiny na suchasnomu etapi [Features of implementation of the investment policy of Ukraine at the present stage]. *Bulletin of Khmelnytsky National University*. Vol. 2. Т. 3. Available at: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_2_3/pdf/190-195.pdf (accessed: 2 December 2019).
8. Markevych K. (2015) Potochnyy stan ta perspektyvy pryamoho inozemnoho investuvannya v ekonomiku Ukrayiny [Current status and prospects of foreign direct investment in Ukrainian economy]. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University*. Vol. 2(1), pp. 249–255.
9. Kharynovych D. Investytsiynyy potentsial Ukrayiny ta problemy formuvannya u period finansovoyi kryzy [Investment potential of Ukraine and problems of formation during the financial crisis]. Available at: <http://intkonf.org/harinovich-do-investitsiyniy-potentsial-ukrayini-ta-problemi-formuvannya-u-period-finansovoyi-krizi> (accessed: 2 December 2019).
10. Poyedynok V. (2014) Vidy investoriv za zakonodavstvom Ukrayiny [Types of investors under the legislation of Ukraine]. *Legal Ukraine*, vol. 3, pp. 48–52.
11. Kolevatova A. (2018) Suchasnyy stan zaluchennya inozemnykh investytsiy v ekonomiku Ukrayiny [The current state of attraction of foreign investments in the economy of Ukraine]. *Bulletin of the Mykolayiv National University Sukhomlinsky*. Vol. 22. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/200.pdf> (accessed: 2 December 2019).

REFERENCES:

1. Law of Ukraine “On Foreign Economic Activity” (with changes and additions). Available at: <https://www.rada.gov.ua> (accessed: 2 December 2019).

Voloshko Nataliia

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of
Economics and Management of National Economy
Oles Honchar Dnipro National University

Kiba Julia

Student
Oles Honchar Dnipro National University

FOREIGN DIRECT INVESTMENTS AND THEIR IMPORTANCE FOR THE ECONOMY OF UKRAINE

The purpose of the article. Foreign investments play an important role in creating favorable conditions for the development of the Ukrainian economy. Attracting foreign investment enables the recipient country to benefit from a number of benefits, the main ones being improved balance of payments; transfer of the latest technologies and know-how; integrated use of resources; development of export potential and reduction of dependence on imports; achievement of socio-economic effect (increase of employment level, development of social infrastructure, etc.). Therefore, the purpose of the study is to analyze the volume of foreign investments attraction and their importance for the Ukrainian economy.

Methodology. In the course of the study, the patterns of foreign direct investment in the Ukrainian economy were revealed using a descriptive-analytical method. On the basis of statistical analysis the dynamics and tendencies of foreign direct investment in Ukraine are presented. Methods of theoretical and practical generalization have made it possible to identify problems and develop ways of intensifying foreign investment in Ukraine in order to strengthen their role in the national economy.

Results. In the process of attracting foreign direct investment in the national economy, the notion of “investment climate of the state”, which is a set of political, legal, economic and social conditions that provide and facilitate the investment activity of domestic and foreign investors, is of particular importance. In the current conditions of intensification of international investment processes, Ukraine has an impressive space for investment activities: rich natural resources, considerable human potential, developed internal market infrastructure. It is proved that the largest number of foreign direct investments in the economy of Ukraine came in 2005, 2007, 2008, and 2012. In 2008, Ukraine received foreign investments worth USD 10913 million. USA. The political crisis in Ukraine adversely affected the volume of foreign investment, which is why the smallest investment came in 2014 (US \$1.410 million). It is determined that attracting long-term foreign investment is of utmost importance for Ukraine’s national economy. There are enough investment attractive factors in Ukraine that can contribute to expanding its investment ties: a large competitive and unrestricted domestic market from most commodities positions; favorable geographical location at the intersection of major transport routes between Europe and Asia; relatively cheap and at the same time skilled labor; scientific potential; developed infrastructure and more. Unfortunately, today, large Western investors are wary of Ukraine.

Practical implications. The study of the state of foreign direct investment in the economy of Ukraine has made it possible to note that the main ways of solving problems of foreign investment should be: improvement of the investment climate through improvement of general and special legislation, bringing it to European norms; execution of investment projects on the principle of “single window”; introduction of economic mechanism of insurance of risks of foreign investment; creating effective government guarantees for investors and securing them at the legislative level.

Value/originality. The presented foreign direct investment tendencies in the Ukrainian economy make it possible to determine the effectiveness of government guarantees to investors, to fix them at the legislative level, to identify problematic phenomena and to suggest ways of solving them.